

LUDWIK EHRLICH

(1889-1968)



Ludwik Ehrlich (ur. 1889, zm. 1968) pochodził z Tarnopola. Tam ukończył szkołę średnią. W latach 1907-1912 uczęszczał na Wydział Prawa Uniwersytetu we Lwowie, studiując zarazem filozofię, a także literaturę polską. Absolutorium uzyskał w 1911, a doktorat praw w 1912 roku. Podczas studiów na Uniwersytecie Lwowskim zorganizował grupę samokształcenia pod nazwą Kółko Prawno-Historyczne. W środowisku akademickim był znany jako młody student podejmujący różne inicjatywy w celu podniesienia poziomu naukowego młodzieży prawniczej. W 1912 roku został pierwszym redaktorem miesięcznika młodzieży prawniczej „Prawnik”.

Swoje studia kontynuował następnie za granicą. Semestr zimowy 1912/13 spędził na studium prawa publicznego na Uniwersytecie w Halle, a semestr letni 1913 na Uniwersytecie w Berlinie. Od jesieni 1912 do lata 1915 roku studiował na Wydziale Prawa na Uniwersytecie w Oxfordzie, uzyskując tam w grudniu 1915 roku stopień Bachelor of Letters (B. Litt.) na podstawie pracy *Proceedings against the Crown 1216-1377*, wydanej następnie przez Oxford University Press. W 1916 roku na Wydziale Historii Współczesnej Uniwersytetu oxfordzkiego wykładał historię Polski i Czech. Powołany pod koniec 1916 roku na Wydział Nauk Politycznych Stanowego Uniwersytetu kalifornijskiego w Berkeley wykładał od 1917 roku do stycznia 1920 prawo publiczne porównawcze, historię ustrojów państw europejskich i współczesne zagadnienia stosunków międzynarodowych.

W styczniu 1920 roku zrezygnował ze stanowiska na Uniwersytecie w Berkeley i powrócił do Lwowa, gdzie habilitował się z prawa politycznego. W niedługim czasie ponownie wyjechał do Oxfordu w związku z drukiem swoich prac. Od 1921 do 1923 roku pozostawał w służbie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Stanach Zjednoczonych. Powróciwszy ponownie do Lwowa, podjął wykłady monograficzne „Nowoczesny urząd republikański” na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza, a od jesieni 1923 wykładał również na podstawie zlecenia prawo narodów. Rozpoczął również organizowanie na Wydziale Prawa lwowskiego Uniwersytetu Zakładu Prawa Narodów oraz (wraz z prof. Starzyńskim) Zakładu Prawa Politycznego (zgodnie z ówczesną terminologią prawa konstytucyjnego). W lipcu 1924 został mianowany profesorem nadzwyczajnym prawa politycznego (konstytucyjnego), a w czerwcu 1929 roku profesorem zwyczajnym prawa narodów i ogólnej nauki o państwie. Po przejściu Starzyńskiego na emeryturę Zakłady Prawa Politycznego i Prawa Narodów połączono w Zakład Prawa Politycznego i Prawa Narodów, którego kierownikiem został Ludwik Ehrlich. Kontrkandydatem w objęcie katedry był Hersch Lauterpacht, który następnie wyjechał do Anglii, gdzie został profesorem, uzyskał brytyjskie poddaństwo, a robiąc wiatów karierę tytuł szlachecki i wreszcie jako wiatowej sławy internacjonalista, zasiadł w Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości w Hadze.

W 1932 roku Wydział Prawa Uniwersytetu w Oxfordzie nadał Ehrlichowi stopień doktora litterarum (D. Litt.).

Swoją katedrę Ehrlich rozwinął m.in. dzięki wsparciu Fundacji Rockefellera i swoim licznym kontaktom w Stanach Zjednoczonych datującym się jeszcze z czasów, gdy prowadził tam wykłady. Personel katedry był na owe czasy wyjątkowo liczny, a z czasem katedra miała też własne wydawnictwa w językach polskim, angielskim i francuskim.

W dużej mierze zasługę Ehrlicha było utworzenie na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza Uzupełniającego Studium Dyplomatycznego. Ehrlich od początku

ku kierował Studium Uzupełniającym, które począwszy od 1933 roku uzyskało prawo wydawania dyplomów magistra nauk dyplomatycznych. W 1936 roku Ehrlich został kierownikiem Studium Dyplomatycznego b d tego kontynuacji Studiów Uzupełniających Dyplomatycznych przy Wydziale Prawa Uniwersytetu lwowskiego. Program Studium Dyplomatycznego obejmował wykłady z zakresu prawa, historii, geografii, nauk ekonomicznych, a także politycznych. Wykładali na Studium nie tylko profesorowie lwowskiego Uniwersytetu, ale także dyplomaci i pracownicy MSZ.

Pełnił również Ludwik Ehrlich na Uniwersytecie lwowskim ważne funkcje administracyjne: w latach 1924—1934 był delegatem Rady Wydziału Prawa do Senatu, a od 1934 do 1937 roku dziekanem Wydziału Prawa i przez dwa kolejne lata (do czasu wybuchu wojny) prodziekanem tego wydziału.

Jeszcze w czasach, gdy pracował na Uniwersytecie Jana Kazimierza, zdobył sobie Ehrlich szerokie uznanie w Polsce i za granicą. Rozgłos przyniosły mu nie tylko jego angielskie publikacje i wykłady, które w 1928 roku wygłosił w haskiej Akademii Prawa Międzynarodowego, ale w szczególności to, iż w latach 1927 i 1928 zasiadał jako sędzia narodowy polski w Stałym Trybunale Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze.

Po wojnie Ehrlich przeniósł się do Krakowa i podjął wykłady na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie w 1946 roku został mianowany profesorem zwyczajnym. Już w marcu 1945 roku wystąpił ówczesny dziekan Wydziału Prawa UJ, prof. Władysław Wolter, z wnioskiem o utworzenie na Wydziale pięciu nowych katedr, w których także Katedry Prawa Narodów. Po utworzeniu tej Katedry kierownictwo jej objął Ludwik Ehrlich i kierował nią (również gdy zmieniła nazwę na Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego) aż do przejścia na emeryturę. Prowadził wykłady na Wydziale Prawa i przez pewien czas również w Szkole Nauk Politycznych przy Wydziale Prawa UJ.

Swoje rozprawy naukowe rozpoczął ogłaszać Ehrlich już w 1914 roku. Dotyczyły one różnych zagadnień z zakresu prawa międzynarodowego, konstytucyjnego i porównawczego, koncentrując się szczególnie na komparatystycznych problemach angielskiego i polskiego prawa administracyjnego. Uwzględnił obok historii także i ustawodawstwo współczesne. Opublikował również artykuły dotyczące metodyki nauczania prawa. Rozgłos przyniosły mu wydawane w Anglii (po części wspólnie z prof. Vinogradoffem) źródła do średniowiecznego prawa angielskiego.

Cykl haskich wykładów Ehrlicha (1928) dotyczył interpretacji traktatów, problematyki z zakresu prawa traktatowego, którą interesował się jeszcze przez długie lata w swojej działalności naukowej, publikując w 1957 roku monografię *Interpretacja traktatów*. Szerokie uznanie przyniósł Ehrlichowi uniwersytecki podręcznik *Prawo narodów* (wyd. 1927, 1932, 1948), którego czwarte wydanie zatytułowane *Prawo międzynarodowe* (Warszawa 1958) do dzisiaj stanowi źródło czytelnych odesłań współczesnych autorów. *Prawo międzynarodowe* Ehrlicha jest czymś znacznie więcej niż podręcznikiem uniwersyteckim. Jest znakomicie opracowanym systemem prawa międzynarodowego.

Zajmował się również Ehrlich prawem morza, ogłaszając w zakresie tej problematyki także ważne prace, jak: *Gdańskie zagadnienia Prawno-polityczne* (Lwów 1926); *Suwerenność Polski na Ziemiach Zachodnich i Północnych* (Warszawa 1962) oraz prawdopodobnie najbardziej reprezentatywną dla tego nurtu swoich zainteresowań monografię *Suwerenność a morze w prawie międzynarodowym* (Warszawa 1961).

Wszystkie prace Ehrlicha zasługują na najwyższe uwagi nie tylko ze względu na erudycję autora i znakomity warsztat, ale przede wszystkim dlatego, że stanowi przykład umiejętności i jakości w nawiązaniu teorii z praktyką. Prace Ehrlicha można uznać za wyraz neopozytywizmu, i to w tej specyficznej jego postaci, która zakłada decydującą weryfikację normy prawnej w orzecznictwie, zwłaszcza obu kolejnych trybunałów haskich, a także trybunałów rozjemczych i (w mniejszym zakresie) sądów krajowych. Metoda przyjęta przez Ehrlicha, typowa dla Anglosasów, odpowiadała jego osobowości, a także zdobytemu w Anglii i Stanach Zjednoczonych wykształceniu.

Szczególne uznanie zyskał Ehrlich, publikując swoje prace dotyczące polskiej historii prawa międzynarodowego. Stał się również najwyższym autorytetem w tej dziedzinie. Znaczną część swego życia poświęcił poszukiwaniom i studiom mało znanych lub całkowicie zapomnianych prawniczych prac polskich autorów okresu renesansu. Pozostawił po sobie liczne eseje i studia na temat polskiej doktryny *ius gentium*. Na szczególną uwagę zasługują jego monografie o Stanisławie ze Skarbimierza (*Polski wykład prawa wojny XV wieku. Kazanie Stanisława ze Skarbimierza «De bellis iustis»*, Warszawa 1955; *Paweł Włodkowic i Stanisław ze Skarbimierza*, Warszawa 1954) oraz monografie poświęcone Pawłowi Włodkowicowi: *Rektor Paweł Włodkowic, rzecznik obrony przeciwko Krzyżakom*, Kraków 1963, a zwłaszcza monumentalne, trzytomowe dzieło *Pisma wybrane Pawła Włodkowica*, Warszawa 1968-1969). Zasługą Ehrlicha było przełożenie na język polski prac obu wietnych polskich przedstawicieli XV-wiecznej myśli prawniczej, dokonanie obszernej analizy ich poglądów i przywrócenie od zapomnienia współczesnemu czytelnikowi. Ustalenia poczynione przez Ehrlicha prowadziły do wniosku, że renesancka polska doktryna prawa wojny, która rozwijała się w Akademii Krakowskiej w XV wieku, powstała wcześniej, i to o około 100 lat, niż szkoła w Salamance. Ujawnienie tego interesującego faktu o historii polskiej renesanckiej doktryny *ius gentium* stanowi niezaprzeczalnie wielką zasługę Ehrlicha.

Ehrlich nie tylko wykładał na zagranicznych uniwersytetach, ale również często wygłaszał odczyty podczas konferencji i w zagranicznych ośrodkach naukowych. W grudniu 1920 roku wygłosił cykl wykładów w Wolnej Szkole Nauk Politycznych w Pradze, zaś w 1930 roku odczyt w Royal Institute of International Affairs o stanowisku Polski w sprawie rozbrojenia. W 1934 roku wykładał na Uniwersytecie w Jassach i w Instytucie Społecznym w Bukareszcie. W tym samym roku przewodniczył we Lwowie na konferencji profesorów prawa narodów z ośmiu państw w sprawie nauczania prawa narodów i stosunków międzynarodowych. Podczas sesji madryckiej Conference Permanente des Hautes Etudes Internationales przewodniczył posiedzeniom poświęconym sprawom nauczania stosunków międzynarodowych. Na zaproszenie Wydziału Prawa Uniwersytetu londyńskiego wygłosił w 1937 roku wykład o neopozytywizmie i prawie narodów. Był również wówczas, tj. w czasie gdy pracował na Uniwersytecie Jana Kazimierza, przewodniczącym Centralnego Komitetu Polskich Instytucji Nauk Politycznych (1934—1937) oraz, od 1936 roku, jednym z wiceprezesów Polskiego Instytutu Prawa Publicznego.

Po wojnie, w sierpniu 1958 roku, brał udział jako członek delegacji polskiej w obradach V Międzynarodowego Kongresu Prawa Porównawczego w Brukseli, będąc tam referentem generalnym jednego z istotnych punktów obrad (prawo obszarów morskich i podmorskich).

W swoich pracach naukowych, działalności uniwersyteckiej i publicznej dawał Ehrlich wielokrotnie wyraz swojej obywatelskiej postawie i był zawsze dobrym ambasadorem spraw polskich. Zasiadał jako polski sędzia narodowy w Stałym Trybunale Sprawiedliwości Międzynarodowej. Występował zarówno w kraju, jak i za granicą w sprawie uznania polskich granic zachodnich, czego m.in. wyrazem jest wspomniana wyżej publikacja *Suwerenność Polski na Ziemiach Zachodnich i Północnych*. Zabiegał o wyjaśnienie sprawy spadku po Ignacym Paderewskim, gdy w 1959 roku wyjechał do Stanów Zjednoczonych w sprawie Fundacji Paderewskiego dla Uniwersytetu Jagiellońskiego. W swoich wspomnieniach politycznych pisze Stanisław Głębicki, że gdy w 1921 roku przebywał w Stanach Zjednoczonych w celu pozyskania amerykańskiej opinii publicznej dla polskiej sprawy Górnego Śląska, kontakty z prasą amerykańską ułatwił mu przebywający wtedy w Ameryce Ludwik Ehrlich. Swoje nawiazane jeszcze w młodości kontakty zagraniczne zawsze starał się Ehrlich wykorzystać dla dobra polskiej nauki, Uniwersytetu i polskiej racji stanu.

Naukowo pracował także po przejściu na emeryturę. Zainteresowanie historią prawa towarzyszyło mu do ostatnich dni. Rozpoczął tych prac dotyczących Wilhelma z Rennes, a także opracowania historii Wydziału Prawa UJ w XV wieku nie zdolał ukończyć. Pozostawił jednak po sobie licznych uczniów i kontynuatorów, z których niektórzy otrzymali katedry uniwersyteckie lub objęli wysokie stanowiska w polskiej dyplomacji. Wśród swoich kontynuatorów stworzył również szkołę, szkołę Ludwika Ehrlicha.

Kazimierz Lankosz

Bibliografia

- Głębicki S., *Wspomnienia polityczne, cz. pierwsza: Pod zaborem austriackim*, Pelplin 1959.
- Lachs M., *Rzecz o nauce prawa międzynarodowego*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1986.
- Nahlik S.E., *Przesłane przez pamięć*, Kraków 1987.
- Nahlik S.E., *Wstęp do nauki prawa międzynarodowego*, Warszawa 1967.